

การวิเคราะห์เชิงทฤษฎีว่าด้วยบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ค่ายพ่อขุนผาเมือง ในการสรรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมแก่ชุมชนในเพชรบูรณ์
ด้วยมโนทัศน์ ความมั่นคงร่วมสมัย และผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม

The Theoretical Analysis on Roles of Fort Pho Khun Pameung's Sufficiency Economy
Learning Center in The Substantial Well-Being Enhancing in Petchabun Communities using
the Concept of Contemporary Security and Transformational Leadership

พิสิษฐิกุล แก้วงาม

Pixitthikun Kaew-ngam

อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

Corresponding Author Email: pixitthikun.kae@pcru.ac.th

Received: 14 September 2023

Revised: 5 October 2023

Accepted: 9 October 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความรู้การสรรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความเป็นรูปธรรมของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย จำนวน 5 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายพ่อขุนผาเมือง ดำเนินงานบนมโนทัศน์ทางการทหารที่เปลี่ยนจากความมั่นคงที่เป็นเรื่องการทหารและการพัฒนากองทัพให้กลายเป็นความมั่นคงของมนุษย์ หรือความมั่นคงร่วมสมัย อีกทั้งศูนย์ฯยังมีนโยบายสอดคล้องกับมโนทัศน์ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม ตั้งแต่กระบวนการน้อมนำศาสตร์ของพระราชามาใช้ มีแผนการขับเคลื่อน มีการจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ มีวิทยากรหลักที่พัฒนาความรู้อยู่เสมอ มีการประสานความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นในการร่วมพัฒนา และได้รับการอุดหนุนงบประมาณจากกองทัพ รวมถึงผู้บังคับบัญชาที่เล็งเห็นความสำคัญ ทำให้การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจริงและสามารถเป็นต้นแบบให้กับประชาชน สร้างผลกระทบต่อประชาชน และส่งผ่านองค์ความรู้ต่อไปได้

คำสำคัญ: โครงการทหารพันธุ์ดี, ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม, ความมั่นคงร่วมสมัย

Abstract

This research consists purposes were to contributing a Knowledge Management on the enhancing an actual happiness by applying the Sufficiency Economy Philosophy at Fort Pho Khun Pameung's Sufficiency Economy Learning Center is a Qualitative Research There are research tools, including interviews, with a target group of 5 people selected through purposive sampling. Then use the information gathered from documents and interviews content analysis. The results found that Fort Pho Khun Pameung's Sufficiency Economy Learning Center's activities was influenced by the shifting of the military's paradigm on security: from the development of combatants and armies to the human's security or, in the other word, contemporary security. Moreover, the Center's activities also has a policy implementation following the concept of transformational leadership:

adopting the His Majesty philosophy; procedure planning, course and training conducting, up-to-date training for trainers, coordinating and cooperating from other sectors; and budget supporting from the Army. Especially, the recognition of the Circle Commanders encourage the successfully application of the Sufficiency Economy Philosophy into the actual practice and become as a role model for the people, create an impact on the people, and can pass on knowledge to furthers.

Keywords: SMART Soldiers Strong ARMY Project, Transformational Leadership, Contemporary Security

บทนำ

ในช่วงหลังสงครามเย็นกองทัพไทยค่อยๆเปลี่ยนแปลงบทบาทจากตัวแทนของการปราบปรามมาเป็นตัวแทนแห่งความเปลี่ยนแปลง (change agent) ไปสู่ความเป็นสมัยใหม่แบบตะวันตก (Bernstein, 1971) บทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งก็คือการมีส่วนร่วมในโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทั้งทางตรงและทางอ้อม เชื่อมโยงระหว่างประชาชนในพื้นที่กับแหล่งวิชาการที่จะไปสนับสนุนงานพัฒนา ทั้งด้านการเป็นผู้นำการพัฒนา การเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนา จัดตั้งกลุ่มการพัฒนา และส่งเสริมการพัฒนา ขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่ ทหารจึงต้องมีการเตรียมพร้อมจิตใจในตัวกำลังพลที่จะเข้าไปปฏิบัติการพัฒนา สอนให้ประชาชนได้มีความรู้เรื่องประชาธิปไตยประสานงานเพื่อตั้งเอาบริการของรัฐที่มีอยู่ลงไปถึงมือประชาชน โดยมีเป้าหมายคือทำงานใกล้ชิดกับประชาชนและเพื่อการพัฒนาคนมิใช่การพัฒนาทางด้านวัตถุ และเน้นให้นักพัฒนาของ กองทัพทุกคนเข้าทำงานด้วยความประหยัด (จารุภัทร เรื่องสุวรรณ, 2538)

จากการที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงมีพระราชดำริที่จะทรงมีเมล็ดพันธุ์พืชสะสมสำรองไว้ในยามที่ประเทศชาติบ้านเมืองประสบปัญหาขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนา จัดตั้งโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์สะสมสำรองไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์พืช โดยเริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2552 ณ ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในชื่อโครงการนี้ว่า “ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ” ต่อมาพ.ศ. 2554 มีการจัดตั้งศูนย์แห่งที่ 2 ณ จังหวัดสระบุรี และพ.ศ. 2555 จัดตั้งศูนย์แห่งที่ 3 ณ จังหวัดสุรินทร์ ตามลำดับ (มูลนิธิชัยพัฒนา, มปท.) กระทั่งวันที่ 2 พฤศจิกายน 2559 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระราชดำริกับพลโทวิจักขฐ์ สิริบรรสพ แม่ทัพภาคที่ 3 ในขณะนั้น (ปัจจุบันพลเอกวิจักขฐ์ สิริบรรสพ ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาพิเศษประจำสำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา) ให้ดำเนินการจัดทำโครงการเดินตามรอยเท้าพ่อเกษตรอินทรีย์ในหน่วยทหารเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สืบเนื่องจากโครงการดังกล่าวปัจจุบันกองทัพภาคที่ 3 มีการบูรณาการองค์ความรู้และความร่วมมือเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อใช้เป็นต้นแบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ให้หน่วยทหาร กำลังพลและครอบครัว รวมถึงผู้ที่เข้ามาบำบัดยาเสพติดในหน่วยทหารโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง ได้มาเรียนรู้ พัฒนาเป็นอาชีพเสริม ศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเชื่อว่า “ชีวิตที่พอเพียงนั้นคือชีวิตที่มีความสุข (Substantial Well-Being)” กองทัพภาคที่ 3 ถือเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ ตั้งอยู่ที่กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 104 ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ปัจจุบัน แนวคิดการดำเนินการดังกล่าวกระจายอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2565)

ค่ายพ่อขุนผาเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์มีการแบ่งส่วนการบริหารเป็น 2 ส่วนคือ กองพลทหารม้าที่ 1 และมณฑลทหารบกที่ 36 โดยกองพลทหารม้าที่ 1 ได้ดำเนินโครงการทหารพันธุ์ดีในพื้นที่ด้านต้นตอกเฉียงใต้ของค่ายพ่อขุนผาเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี จึงมีการขยายการดำเนินงานขึ้นในส่วนของมณฑลทหารบกที่ 36 ได้ ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ และ

ขยายผลในโครงการทหารพันธุ์ดี ตั้งแต่พ.ศ. 2563 โดยปรับปรุงพื้นที่ การจัดสร้างบ่อเลี้ยงกบ และบ่อเลี้ยงปลาตก การจัดสร้างซุ้มร้านค้าจำหน่ายผลผลิตราคาถูกและการจัดเตรียมพันธุ์กล้าไม้ รวมทั้งการบำรุงรักษาพันธุ์ไม้ ปลูกทดแทนส่วนที่เสียหายและปลูกเพิ่มเติมในพื้นที่ว่าง นอกจากนี้ ยังมีการเตรียมพื้นที่สำหรับโครงการเลี้ยงไก่บ้าน และไก่พันธุ์ไข่ ปัจจุบันมีพื้นที่ทั้งหมด 27 ไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือของค่ายพ่อขุนผาเมือง

พื้นที่โครงการทหารพันธุ์ดีฯ ทิศเหนือติดกับหมู่บ้านสะเดียง ซอยวัดสังกัจจาราม ทิศใต้และทิศตะวันออก ติดกับบ้านพักข้าราชการทหารมณฑลทหารบกที่ 36 ทิศตะวันตกติดกับบ่อน้ำขนาด 225,000 ลูกบาศก์เมตร พื้นที่ดำเนินงานของโครงการ ฯ แบ่งเป็น 3 พื้นที่ ประกอบด้วย พื้นที่ที่ 1 เป็นพื้นที่โครงการทหารพันธุ์ดีหลัก เนื้อที่จำนวน 17 ไร่เศษ รับผิดชอบโดยกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 36 พื้นที่ที่ 2 เป็นพื้นที่แปลงปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เนื้อที่จำนวน 5 ไร่เศษ รับผิดชอบโดย กองร้อยมณฑลทหารบกที่ 36 และพื้นที่ที่ 3 เป็นพื้นที่ทำนา เนื้อที่จำนวน 5 ไร่ รับผิดชอบโดย หน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 36 แต่เดิมพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ว่างเปล่าของหน่วย ที่เคยทำโครงการปลูกหม่อนสำหรับเลี้ยงไหม และได้มีการปรับสภาพมาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของหน่วย ต่อมาได้ดำเนินการเป็นโครงการทหารพันธุ์ดีฯ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2562 เป็นต้นมา และเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2562 พลเอกวิจักชฐ์ สิริบรรสพ ที่ปรึกษาพิเศษประจำมูลนิธิชัยพัฒนา และคณะได้เดินทางมาตรวจเยี่ยม พร้อมทั้งให้คำแนะนำ คณะทำงานของศูนย์ฯ จึงประสานให้กองพันทหารช่างที่ 8 กองพลทหารม้าที่ 1 ปรับปรุงพื้นที่วางระบบน้ำ เตรียมพื้นที่การเกษตร จากนั้นศูนย์ฯ ได้ขอรับการสนับสนุนกิ่งพันธุ์ไม้ผลพระราชทานจากมูลนิธิชัยพัฒนา ในเดือนธันวาคม 2562 ศูนย์ฯ ได้จัดกำลังพล จำนวน 6 นาย เข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ เดือน มกราคม - ธันวาคม 2563 จึงได้ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ศูนย์ฯ เพื่อเป็นแปลงปลูกพืชผักตามฤดูกาล พร้อมทั้งได้ติดตั้งระบบน้ำเพิ่มเติม และประสานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเพชรบูรณ์ มาสำรวจเพื่อติดตั้งระบบไฟฟ้า ในพื้นที่โครงการฯ ประสานขอรับการสนับสนุนปุ๋ยอินทรีย์ จากบริษัทน้ำตาลมิตรผลจำกัด เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงดิน ทดลองปลูกพืชผักระยะสั้น ดำเนินการจัดสร้างบ่อเลี้ยงกบ บ่อเลี้ยงปลาตก และสร้างซุ้มร้านค้าเพื่อจำหน่ายผลผลิตของโครงการฯ ในราคาถูกให้กับกำลังพลและครอบครัว รวมทั้งมีการปลูกผักตามฤดูกาล และเรียนเชิญอาจารย์ ไพรัตน์ ตะใบ ครูช่วยกิจกรรมธรรมชาติ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นที่ปรึกษาโครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพ่อขุนผาเมือง กองพลทหารม้าที่ 1 มาเป็นที่ปรึกษาของศูนย์ฯ ต้นปี พ.ศ. 2564 ศูนย์ฯ ได้มีการขยายผลโดยริเริ่มการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่พลทหารกองประจำการ ก่อนปลดประจำการ โดยแบ่งเป็นสถานีการอบรม 3 สถานี ได้แก่ สถานีที่ 1 การเพาะกล้าไม้และวิธีการขยายพันธุ์พืช สถานีที่ 2 การเตรียมดินปลูก และการปลูก และสถานีที่ 3 การทำปุ๋ยหมัก และน้ำหมักชีวภาพ

ปัจจุบัน การดำเนินการของศูนย์ฯ รู้จักกันในชื่อโครงการทหารพันธุ์ดี มณฑลทหารบกที่ 36 มีการดำเนินการเป็นศูนย์เรียนรู้การปลูกพืชผักสวนครัวระยะสั้น จำนวน 22 แปลง เพื่อจำหน่ายให้กับโรงประกอบเลี้ยงของหน่วย และจำหน่ายให้กับกำลังพลและครอบครัว ในราคาถูก ปลูกกะหล่ำดอกถั่วยวงสระปทุม เพื่อใช้สำหรับไปแปรรูปเป็นผักดองสูตรพระราชทาน เพื่อประมวลเป็นรายได้สมทบทุนสภากาชาดไทยในงานกาชาดก่อสร้างอาคารเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดพระราชทาน จากการดำเนินการที่ผ่านมา มีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ 3,000 – 3,500 บาท (รังสรรค์ ชูจิตร, 2566)

ดังนั้น เห็นได้ว่าการดำเนินการของโครงการทหารพันธุ์ดี ของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายพ่อขุนผาเมือง มีการพัฒนาการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับบทบาทของทหารในฐานะผู้นำในการพัฒนาและบทบาทของทหารในฐานะผู้รักษาความมั่นคงร่วมสมัยในปัจจุบัน การจัดการความรู้และการ ส่งเคราะห์ต์ตัวแบบการพัฒนาของโครงการทหารพันธุ์ดีของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายพ่อขุนผาเมืองจึงจะเป็นการสร้างตัวแบบที่ดีของผู้นำในการสรรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมแก่ชุมชนต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย** ได้แก่ จำนวนรวมทั้งสิ้น 5 คน ซึ่งทั้งหมดมาจากการเลือกแบบเจาะจงทั้งหมด ประกอบด้วย 1) พลโทรังสรรค์ ชูจิตร นายทหารประจำสำนักปฏิบัติการกิจการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด มณฑลทหารบกที่ 36 ช่วยราชการในตำแหน่งนายทหารรับผิดชอบ โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายพ่อขุนผาเมือง มณฑลทหารบกที่ 36 และ 2) บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโครงการ จำนวน 4 คน

2. **เครื่องมือในการวิจัย** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดไร้โครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับการสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างหรือไม่มีการสร้างข้อคำถามที่ต้องการจะเก็บข้อมูลไว้ก่อนหน้า โดยจัดทำไว้เพียงเป็นประเด็นคำถามอย่างคร่าว ๆ 3 ประเด็นคือ 1) การดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดีทั้งในภาพรวม และในพื้นที่มณฑลทหารบกที่ 36 เป็นอย่างไร และมีความเกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง 2) ผู้ปฏิบัติงานมองความสำเร็จของโครงการว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด 3) ผู้ปฏิบัติงานมองการดำเนินงานของศูนย์มีผลกระทบต่อประชาชนในเรื่องการส่งผ่านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมแก่ชุมชนอย่างไร

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างยืดหยุ่นแตกต่างกัน แต่ทุกคำถามก็ยังคงจะต้องอยู่ภายใต้ประเด็นเดียวกันทั้ง 3 ประเด็นข้างต้น ผู้สัมภาษณ์จะเป็นผู้ทำหน้าที่จดบันทึกคำตอบทั้งหมดของผู้ถูกสัมภาษณ์และใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อนำมาวิเคราะห์ และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เอกสาร ได้แก่ บทความ เอกสารที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีผู้นำในการพัฒนา และความมั่นคงร่วมสมัย รวมถึงคู่มือทหารกับศาสตร์ของพระราชาในการพัฒนาซึ่งเป็นคู่มือการดำเนินการหลักของกองทัพในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดย 1) วิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏ (Manifest Content) เป็นสำคัญเพื่อตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) 2) การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Typologies) จัดระบบข้อมูลโดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น เพื่อสร้างการวิเคราะห์ระบบ (Taxonomy Analysis) มุ่งเน้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำให้สัมภาษณ์กับมโนทัศน์สำคัญของการวิจัย (สฤงค์ จันทวานิช, 2540)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีว่าด้วยบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงค่ายพ่อขุนผาเมืองในการสรรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมแก่ชุมชนในเพชรบูรณ์ ด้วยมโนทัศน์ ความมั่นคงร่วมสมัย และ ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

การศึกษาการจัดการความรู้การสรรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความเป็นรูปธรรมของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้การสรรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความเป็นรูปธรรมของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลได้ ดังนี้

1. การจัดการความรู้การสรรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความเป็นรูปธรรมของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินงานของศูนย์ฯ มีทั้งการสื่อสารทฤษฎีทั้งในรูปแบบป้ายความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งปรากฏอยู่ทั่วศูนย์ ทั้งในส่วนพื้นที่จัดอบรม พื้นที่สาธิต รวมทั้งบุคลากรของศูนย์ฯที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรจะมีการสอดแทรกคำอธิบายเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกๆ ส่วนของการบรรยาย และการสาธิตที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรศาสตร์ของพระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนปฏิบัติ ประกอบด้วย กิจกรรมเผยแพร่การเรียนรู้เกี่ยวกับศาสตร์ของพระราชานในด้านต่าง ๆ ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สถานีการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการทรงงาน 23 ข้อ กิจกรรมเผยแพร่การบริหารจัดการตามทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ 1 ไร่ พอเพียง กิจกรรมเผยแพร่การอนุรักษ์ป่า ด้วยการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และกิจกรรมเผยแพร่นวัตกรรมด้านการเกษตร การปลูกสัตว์ การส่งเสริมอาชีพ และนวัตกรรมความรู้อื่น ๆ ให้สอดคล้องกับภูมิสังคมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ มีแผนการพัฒนา ปรับปรุง และดำรงสภาพของศูนย์การเรียนรู้ มีกระบวนการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการเชิญชวนให้ประชาชนมาเข้าเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ มีการกำหนดโครงสร้างของเจ้าหน้าที่ดำเนินการศูนย์เรียนรู้ วิทยากรต้องมีความรอบรู้ มีการแสดงหมุ่นเวียนทุนของศูนย์การเรียนรู้ มีการประเมินผลและการควบคุม การประเมินผลภายใน โดยชุดตรวจของศูนย์ตามหัวข้อที่กำหนด การประเมินผลภายนอก โดยตรวจสอบความพึงพอใจของประชาชนอย่างต่อเนื่องการจัดกิจกรรมและโครงการเพื่อการเรียนรู้ และการประกวด และคัดเลือกต้นแบบ ประเภทบุคคลครอบครัว และหน่วยชั้นขยายผล เป็นต้น สิ่งนี้คือการสะท้อนให้เห็นนโยบายที่ปรับเปลี่ยนบทบาทของทหารจากผู้ป้องกันความมั่งคั่งของชาติให้กลายมาเป็นนักพัฒนา ซึ่งเป็นทหารอาชีพที่ป้องกันความมั่นคงร่วมสมัย ลดบทบาททางการเมืองแต่มีหน้าที่สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพและภูมิคุ้มกันของคน ชุมชน และพื้นที่เป้าหมาย อย่างยั่งยืน เสริมสร้างและสร้างเครือข่ายพัฒนาความมั่นคงในมิติวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการโดยสันติวิธีอย่างชัดเจน

2. การวิเคราะห์การดำเนินงานของศูนย์ด้วยทฤษฎีผู้นำ การดำเนินงานของศูนย์ฯ ตั้งแต่ขั้นเตรียมการนั้น ไม่ได้ดำเนินการเพียงในทางกายภาพ แต่มีการเตรียมความพร้อมให้กับวิทยากร หรือชุดปฏิบัติการในการเผยแพร่และพัฒนาให้กับหมู่บ้าน ชุมชน ตลอดจนการจัดทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้ผู้เข้าอบรมมีการประกวด และคัดเลือกต้นแบบ ประเภทบุคคลครอบครัว และหน่วยชั้นขยายผล จนส่งกระทบไปถึงหน่วยงานต่าง ๆ บ้านพักกำลังพลในมณฑลทหารบกที่ 36 และประชาชนที่เข้าเยี่ยมชมหรืออบรม รูปแบบการอบรมเน้นให้สามารถดำเนินงานกันเองอย่างมีความสุขโดยไม่ขัดกับวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อรับประทานในครอบครัว หรือการจัดพื้นที่เกษตรพอเพียงในส่วนของหน่วยงานที่เป็นลักษณะโครงการเกษตรอินทรีย์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ศูนย์ยังอบรมแนวทางการนำศาสตร์ของพระราชานไปใช้ในการช่วยเหลือประชาชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาททหารนักพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคง โดยมีประชาชนเป็นรากฐานสำคัญ กระตุ้นย้ำให้ระมัดระวังต่อกระแสโลกาภิวัตน์และบริโภคนิยม ทางศูนย์ยังมีการสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อติดตามว่าประชาชนผู้เข้าอบรมพึงพาดตนเองได้ และในอนาคตยังมีการวางแผนในการจัดอบรมวิทยากรต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย ซึ่งตรงกับนิยามของผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม (Transformational Leadership) คือตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม พยายามกระตุ้น ผลักดัน และเป็นแรงบันดาลใจแก่ตาม เพื่อให้ผู้ตามสามารถส่งต่อการเปลี่ยนแนวคิดต่อ ๆ กันไป สอดคล้องกับสุรินทร์ ชุมแก้ว (2556) พบว่า ภาวะผู้นำแบบสร้างความเปลี่ยนแปลง (ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม) เกิดจากการที่ผู้นำเน้นย้ำและพัฒนาบทบาทของปฏิบัติให้เป็นต้นแบบ ซึ่งส่งผลสำคัญต่อการปฏิบัติตามของผู้ตาม ธีระยุทธ เมฆประสาธ (2559) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน มีอิทธิพลทางบวกต่อวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะวัตรปฏิบัติของผู้ตามในองค์กร และฉันทะพร (2560) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อวัฒนธรรมองค์กร กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรและสามารถส่งต่อความรู้จากองค์กรสู่ภายนอกได้ง่าย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีว่าด้วยบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงค่ายพ่อขุนผาเมืองในการสรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมแก่ชุมชนในเพชรบูรณ์ ด้วยมโนทัศน์ ความมั่นคงร่วมสมัย และ ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

เพื่อศึกษาการจัดการความรู้การสรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความเป็นรูปธรรมของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เป็นไปตามเกณฑ์การน้อมนำศาสตร์ของพระราชามาใช้กับกำลังพลและหน่วยของกองทัพบกที่ปรากฏในคู่มือทหารกับศาสตร์ของพระราชานในการพัฒนา ทั้งด้านนโยบายมี แผนการขับเคลื่อน การจัดหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คู่และปฏิบัติ และบุคลากรให้ความสำคัญกับการดำเนินการเป็นอย่างดี มีการฝึกอบรม และพัฒนาองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ ผู้บังคับหน่วย กำลังพลนายทหารและนายพลทหารกองประจำการ ให้การสนใจเป็นอย่างดี ทั้งนี้ การดำเนินงานของโครงการทหารพันธุ์ดี มณฑลทหารบกที่ 36 สามารถอุปมาสะท้อนกระบวนการที่ศูนย์ว่าด้วยบทบาทของกองทัพในปัจจุบันนิยมความมั่นคงเกินความมากกว่ามิติการเมือง แต่รวมถึง เศรษฐกิจและสังคม จากการที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนวัตกรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการที่เปลี่ยนไปนี้ บทบาทของทหารที่เป็นนักพัฒนา รวมถึงเป็นผู้นำจึงถูกสร้างขึ้นโดยมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบคิด และมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นที่สาธิต และปฏิบัติ ซึ่งให้เห็นว่าเมื่อสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลต่อบทบาทของทหารที่ต้องมีความเป็นผู้นำของประชาชนในการฝ่าฝืนยุคความรูปแบบใหม่ การเตรียมความพร้อมให้กับวิทยากร หรือชุดปฏิบัติการ ในการเผยแพร่และพัฒนาให้กับหมู่บ้าน ชุมชน ตลอดจน การจัดทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้ผู้เข้าอบรมมีการประกวด และคัดเลือกต้นแบบ ประเภทบุคคลครอบครัว และหน่วยชั้นขยายผล ซึ่งสอดคล้องกับมโนทัศน์ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม (Transformational Leadership) ที่กองทัพบกส่งผ่านจากผู้นำระดับสูงของประเทศสู่ผู้นำระดับองค์กร ผู้บุคลากร และส่งผ่านสู่ประชาชน โดยมีศูนย์ฯ เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการดำเนินงาน ศาสตร์ของพระราชาก็กลายเป็น “การแสดงความจริงรักภักดีที่กินได้” ที่สามารถช่วยเหลือประชาชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาททหารนักพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงร่วมสมัยอีกอย่างเป็นวัฏจักร บนหลักการ “ชีวิตที่พอเพียงนั้นคือชีวิตที่มีความสุข (Substantial Well-Being)”

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีว่าด้วยบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงค่ายพ่อขุนผาเมืองในการสรสร้างแนวทางของความสุขอย่างเป็นรูปธรรมแก่ชุมชนในเพชรบูรณ์ ด้วยมโนทัศน์ ความมั่นคงร่วมสมัย และ ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตามผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากการที่คู่มือทหารกับศาสตร์ของพระราชานในการพัฒนา (2562) นิยามเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย และเป็นพื้นฐานของทางสายกลางที่นำไปสู่ผลกระทบต่องทั้งบุคลากรของกองทัพ และประชาชน ที่สำคัญ 3 ข้อ คือ คุณภาพ การตัดสินใจที่ดี และการพัฒนาอย่างสมดุล (ความพอเพียง) จากทฤษฎีดังกล่าว การดำเนินงานของศูนย์ฯ จึงมีทั้งการสื่อสารทฤษฎีพื้นที่สาธิต รวมทั้ง วิทยากรของศูนย์ฯ ที่สอดแทรกคำอธิบายเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุก ๆ ส่วนของการดำเนินงาน มีกระบวนการเชิญชวนให้ประชาชนมาเข้าเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ มีการกำหนดโครงสร้างของเจ้าหน้าที่ดำเนินการศูนย์เรียนรู้ มีการประเมินผลและการควบคุม การประเมินผลภายในและภายนอก จัดกิจกรรมและโครงการขยายผลอย่างต่อเนื่องสิ่งนี้คือ การสะท้อนให้เห็นนโยบายที่ปรับเปลี่ยนบทบาทของทหารจากผู้ป้องกันความมั่งคั่งของชาติให้กลายมาเป็นนักพัฒนา ซึ่งเป็นทหารอาชีพที่ป้องกันความมั่นคงร่วมสมัย ลดบทบาททางการเมืองแต่เพิ่มบทบาทความมั่นคงโดยสันติวิธี ซึ่งสอดคล้องกับสัทธินันท์ สุวรรณ

วิจิตร และวรวิทย์ กลิ่นสุข (2564) พบว่า ทหารอาชีพจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะความเป็นทหารอาชีพเป็นสิ่งที่จะรังไม่ให้เกิดทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง และภาราดา ชัยนิคม (2559) พบว่า บทบาทที่สำคัญของทหารไทยในปัจจุบันคือการเสริมสร้างความมั่นคงรูปแบบใหม่ โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือหลัก ทั้งนี้ ยังสะท้อนว่า ในการพัฒนาศูนยนั้นมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนทัศนคติของผู้ตามโดยผู้นำ การทำงานเป็นทีม การสร้างเครือข่ายทางสังคม สอดคล้องกับ จุฬาร แซ่หลี่ (2563) พบว่า หากไม่ให้ความสำคัญกับเป้าหมาย การทำงานเป็นทีม ไม่เข้าใจการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ไม่มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอจะทำให้การพัฒนาศูนยเพื่อเป็นศูนยเรียนรู้ต้นแบบในอนาคตเกิดขึ้นได้ยาก และสุธิดา สีหะสุทธิ์ (2019) พบว่า ทัศนคติ ความเข้าใจ และการให้ความสนับสนุนของผู้นำมีผลสำคัญการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจริงของกำลังพล

2. ทฤษฎีผู้นำผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม (Transformational Leadership) คือการที่ผู้นำตระหนักถึงความต้องการของผู้ตามพยายามกระตุ้น ผลักดัน และเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้ตาม เพื่อให้ผู้ตามสามารถส่งต่อการเปลี่ยนแนวคิดต่อ ๆ กันไป (Flynn, 2019) การดำเนินงานของศูนยมีการเตรียมความพร้อมให้กับวิทยากร หรือชุดปฏิบัติการในการเผยแพร่และพัฒนาให้กับหมู่บ้านชุมชน ตลอดจนการจัดทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ที่สนับสนุนให้ผู้เข้าอบรมมีการประกวด และคัดเลือกต้นแบบ ประเภทบุคคล ครอบครัว และหน่วยชั้นขยายผล จนส่งกระทบไปถึงหน่วยงานต่าง ๆ บ้านพักกำลังพลในมณฑลทหารบกที่ 36 และประชาชนที่เข้าเยี่ยมชมหรืออบรม รูปแบบการอบรมเน้นให้สามารถดำเนินงานกันเองอย่างมีความสุขโดยไม่ขัดกับวิถีชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ บทบาททหารนักพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคง โดยมีประชาชนเป็นรากฐานสำคัญ กระตุ้นย้ำให้ระมัดระวังต่อกระแสโลกาภิวัตน์และบริโภคนิยม ทางศูนยยังมีการสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อติดตามขยายผลและในอนาคตยังมีการวางแผนในการจัดอบรมวิทยากรต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย การดำเนินการจึงตรงกับนิยามของผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม สอดคล้องกับสุรินทร์ ชุมแก้ว (2556) พบว่า ภาวะผู้นำแบบสร้างความเปลี่ยนแปลง (ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม) เกิดจากการที่ผู้นำเน้นย้ำและพัฒนาบทบาทของปฏิบัติให้เป็นต้นแบบ ซึ่งส่งผลสำคัญต่อการปฏิบัติตามของผู้ตาม ธีระยุทธ เมฆประสาธ (2559) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานมีอิทธิพลทางบวกต่อวัฒนธรรมองค์กรโดยเฉพาะวัตรปฏิบัติของผู้ตามในองค์กร และ ณัฐพงษ์ เสาววงศ์, ภานุวัฒน์ รักติวงศ์ และปิยพงศ์ พันธุ์โกศล (2560) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อวัฒนธรรมองค์กร กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรและสามารถส่งต่อความรู้จากองค์กรสู่ภายนอกได้ง่าย

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยนี้ พบว่า โครงการทหารพันธุ์ดี มณฑลทหารบกที่ 36 พบว่า เป็นไปตามเกณฑ์การน้อมนำศาสตร์ของพระราชามาใช้กับกำลังพลและหน่วยของกองทัพที่ปรากฏในคู่มือทหารกับศาสตร์ของพระราชามาในการพัฒนา สะท้อนกระบวนการทัศน์ว่าด้วยบทบาทของกองทัพในปัจจุบันนิยมความมั่นคงเกินความมากกว่ามิติการเมือง แต่รวมถึง เศรษฐกิจ และสังคม สอดคล้องกับ บทบาททหารนักพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงร่วมสมัยอีกอย่างเป็นวัฏจักร สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าหากกองทัพปรับเปลี่ยนบทบาทบนฐานตีความทัศน์ความมั่นคงร่วมสมัย โดยให้ความสำคัญการสร้างผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม การส่งผ่านแนวคิดการพัฒนาและองค์ความรู้จากผู้นำระดับสูงของประเทศสู่ประชาชน โดยมีศูนยเป็นสื่อกลางจะสร้างความมั่นคงให้กับทั้งตัวองค์กรทหาร ชุมชนรายรอบ ทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกองทัพกับประชาชนบนหลักการ “ชีวิตที่พอเพียงนั้นคือชีวิตที่มีความสุข (Substantial Well-Being)” ให้เกิดขึ้นได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การพัฒนาวิทยากรของโครงการทหารพันธุ์ดีควรมีการเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจแก่วิทยากรเกี่ยวกับมโนทัศน์ทัศนความมั่นคงร่วมสมัย และ ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงผู้ตาม เพื่อให้วิทยากรมองเห็นเป้าหมายในเชิงทฤษฎีมากยิ่งขึ้น

1.2 การดำเนินการของโครงการทหารพันธุ์ดีควรนำเสนอหลักการ “ชีวิตที่พอเพียงนั้นคือชีวิตที่มีความสุข (Substantial Well-Being)” และ “ความจงรักภักดีที่กินได้ (Edible Loyalty)” ให้กลายเป็นคำขวัญและเป้าหมายของโครงการของโครงการทั้งในเชิงนโยบายและในเชิงภาพรวมการปฏิบัติการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินการของศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพบกปัจจัยทางอุดมการณ์และปัจจัยทางอุดมการณ์ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการดำเนินการในระดับมณฑลทหารบก ระดับทัพภาค และระดับประเทศ

2.2 ควรมีการศึกษาผลกระทบของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเสริมสร้างความมั่นคงร่วมสมัยในภาคส่วนการทำงานอื่นของกองทัพบก

เอกสารอ้างอิง

- จารุภัทร เรืองสุวรรณ. (2538). *ทหารกับการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- จุฬารักษ์ แซ่หลี่ (2563). ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. *Rajapark Journal*, 14(32), 155-167.
- ณัฐพงษ์ เสาววงศ์, ภานุวัฒน์ ภักดีวงศ์ และปิยพงศ์ พันธุ์โกศล. (2560). การพัฒนาหลักนิยมทางทหารว่าด้วยสมรรถนะการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติงานดานกิจการพลเรือนในพื้นที่ชายแดน กองทัพภาคที่ 3. *สัปดาห์: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 23(1), 113- 125.
- ธีระยทฤ เมฆประสาท. (2559). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อวัฒนธรรมองค์การความพึงพอใจในการทางานความผูกพันต่อองค์การการ และผลการปฏิบัติงานของพนักงานในกลุ่มอุตสาหกรรม ผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ของประเทศญี่ปุ่นในประเทศไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 6, 81-96.
- ภาราดา ชัยนิคม. (2559). *บทบาทของกองทัพกับการพัฒนาความมั่นคงตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา กองพลทหารม้าที่ 1*. (รายงานผลการวิจัย). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- มูลนิธิชัยพัฒนา, (มปท.). *โครงการศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2565, จาก <https://www.chaipat.or.th/royal-projects-in-various-regions/north>
- วิชุดา สาธิตพร. (2559). ความมั่นคงไทย: ความท้าทายในอนาคต. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 14(1), 5–25.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ.2556-2560)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2565). *รายงานโครงการทหารพันธุ์ดี*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กปร.
- สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร และวรวีทย์ กลิ่นสุข. (2564). ทหารกับการเมืองในประเทศไทย. *Journal of Modern Learning Developmen*, 6(2), 343 – 353.
- สุธิดา สีหะสุทธิ. (2019). การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของบุคลากร มณฑลทหารบกที่ 15 ค่ายรามราชนิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี: การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของบุคลากร มณฑลทหารบกที่ 15 ค่ายรามราชนิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. *Faculty of Humanities and Social Sciences Thepsatri Rajabhat*

- University Journal*, 10(2), 15–28.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ ชุมแก้ว. (2556). *วัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำแบบสร้างเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมการทำงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารในองค์การเอกชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์
- Benmira, S. and Agboola, M. (2021). Evolution of leadership theory. *M. BMJ Leader*, 5, 3–5.
- Berkowitz, M. and Bock, P. G. (1965). *American National Security; a Reader in Theory and Policy*. California: The Free Press.
- Bernstein, H. (1971). Modernization theory and the sociological study of development. *The Journal of Development Studies*, 7(2), 141-160.
- Cawthon D.L. (1996). Leadership: the great man theory revisited. *Business Horizons*, 39, 1–4.
- Cohen, I.S., and Tuttle AC. (1972). *National Security Affair: A Syllabus*. South Orange, NJ: Seton Hall University Press.
- Flynn, S. (2019). *Transformational and Transactional leadership*. Great Neck Publishing.
- Johns, H.E. and Moser H.R. (1989). *From trait to transformation: the evolution of leadership theories*. Retrieved 1 Jan 2023, from <https://www.psychosphere.com/From%20trait%20to%20transformation%20-%20The%20evolution%20of%20leadership%20theories%20by%20Johns%20&%20Moser.pdf>
- Snyder, C.A. (2008). *Contemporary Security and Strategy*. In Craig A. Snyder (Ed.) *Contemporary Security and Strategy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Taylor, M.D. (1976). *Precaious Security*. New York: Norton.
- van Seters, DA. and Field, RHG. (1990). The evolution of leadership theory. *Journal of Organizational Change Management*, 3, 29–45.
- William, P. D. (2008). *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge